

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA‘LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MUHAMMAD AL-XORAZMIY NOMIDAGI
TOSHKENT AXBOROT TEXNOLOGIYALARI UNIVERSITETI**

“TASDIQLAYMAN”

O‘quv ishlari bo‘yicha prorektor
Dj. Sultanov

Ro‘yxatga olindi:

№ 119
2025-yil “29” 07

**“YORITISH TEXNOLOGIYALARI”
FANING O‘QUV DASTURI**

Bilim sohasi:	600000	– Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari
Ta‘lim sohasi:	610 000	– Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari
Ta‘lim yo‘nalishi:	60611100	– Televizion texnologiyalar (Telestudiya tizimlari va ilovalari)

Toshkent – 2025

Fan/modul kodi TTS1476	O'quv yili 2025-2026	Semestr 5	ECTS – Kpeditlap 6	
Fan/modul turi Asosiy fan	Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 5	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Yoritish texnologiyalari	72	108	180
2.	<p>I. Fanning mazmuni</p> <p>Fanni o'qitishdan maqsad - Ushbu kurs televizor ishlab chiqarishda yoritish tamoyillari haqidagi asosiy bilimlarni qamrab oladi. Teatr yoritgichi, kino va televideniada yoritish masalalari ko'rib chiqiladi, rang va rangni boshqarish, yoritishni rejalashtirish tushunchasi beriladi. Televizion ishlab chiqarishning asosiy bosqichlari va turlari nafaqat O'zbekistonda, balki jahonda ham o'rganilmoqda. Hozirgi kunda dunyoda mashhur janrlardan biri - tok-shoular batafsil ko'rib chiqiladi.</p> <p>Fanning vazifasi - Televizion ishlab chiqarishning asosiy bosqichlari va turlari nafaqat O'zbekistonda, balki jahonda ham o'rganilmoqda. Hozirgi kunda dunyoda mashhur janrlardan biri - tok-shoular batafsil ko'rib chiqiladi.</p> <p>II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)</p> <p>II.I. Fan tarixiga quyidagi mavzular kiradi:</p> <p>1-Bo'lim: Yoritish nazariyasi</p> <p style="padding-left: 40px;">1-mavzu. "Yorug'lik texnologiyalari" faniga kirish.</p> <p>Jurnalist kasbi haqida umumiy ma'lumot. Rol, jamoatchilik fikriga ta'siri. Televizion jurnalistika tarixi</p> <p style="padding-left: 40px;">2-mavzu. Kino, teatr va televideniada yoritishning roli.</p> <p>Media qisqartmasini dekodlash. Media savodxonligi mavzusini kengaytirish.</p> <p style="padding-left: 40px;">3-mavzu. Yoritishdagi asosiy tushunchalar.</p> <p>Har xil aloqa turlarining paydo bo'lish tarixi. Televizionning ushbu tizimdagi rolini o'rganish.</p> <p style="padding-left: 40px;">4-mavzu. Kino, televidenie va teatrdagi yoritish uchun asosiy talablar.</p> <p>Zamonaviy ommaviy axborot vositalari orqali axborot muammolarini hal qilishda innovatsion yondashuv. Ommaviy axborot vositalari orqali tez o'zgaruvchan texnologik dunyoni o'rganish.</p>			

5-mavzu. Yoritish moslamalari va jihozlari.

"Sovuq" va "issiq" ommaviy axborot vositalari kabi tushunchalarni shifrlash va o'rganish. Televizion eshittirish sohasida ushbu turdagi ommaviy axborot vositalarining ta'siridan to'g'ri foydalanish qobiliyati.

2-Bo'lim: Yoritish muhandisligi.

6-mavzu. Nurning tabiati.

Televizion jurnalistika tizimida ommaviy axborot vositalari. Televizion jurnalistning televideniedagi roli.

7-mavzu. Kamera matritsasi.

OAV iste'moli statistikasini o'rganish. Muayyan auditoriya uchun yaratilgan media-kontent sifatini baholash. Ommaviy axborot vositalari va xususan, teleko'rsatuvlar sohasida statistik ma'lumotlardan samarali foydalanish.

8-mavzu. Rangni shakllantirish, ranglarni boshqarish.

Multimedaning madaniyat hosil qiluvchi xususiyatlarini o'rganish va baholash. Bu jarayonda televideniyeining roli telejurnalistning rolini batafsil ko'rib chiqish.

9-mavzu. Rang harorati, rang berish, rang uyg'unligi.

Zamonaviy dunyoda media muhitini shakllantirish bilan bog'liq masalalar. Media muhitini shakllantirishda telejurnalistning malakali yondashuvining roli.

10-mavzu. Fotometriya va rangshunoslik.

Respondent bilan, jamiyat bilan, yuqori martabali davlat organlari bilan ishlash bilan bog'liq har qanday sharoitda jurnalistning axloqiy xulq-atvori. Ommaviy axborot vositalarida ishlash qoidalari.

11-mavzu. Filmni suratga olish uchun ekspozitsiya rejimi.

Jamoatchilik munosabatlarini ijtimoiy tartibga solishning murakkab, yaxlit mexanizmini o'rganish, uning yordamida jurnalistning kasbiy faoliyati amalga oshiriladi.

3-Bo'lim: Ulangan yoritish.

12-mavzu. Kino ramka ustida ishlash.

Jurnalist va jamiyat o'rtasidagi samarali muloqotni amalga oshirish mexanizmlarini o'rganish. Jurnalistning jamoatchilik fikriga ta'siri nazariyasi va amaliyoti.

13-mavzu. Har xil turdagi linzalar yordamida istiqbolni etkazish.

Klassik va audiovizual san'at o'rtasidagi farqlar. Audiovizual muhitda televideniening paydo bo'lishi, televidenie, radio va kinoning media makon madaniyatining shakllanishi tarixidagi o'rni.

14-mavzu. Yoritishni rejalashtirish

Jamoatchilik fikri, jumladan, televidenie yordamida shakllanadi. Ushbu mexanizmlarni o'rganish televidenie kuchini va jurnalistning rolini tushunishga olib keladi.

15-mavzu. Uch nuqtali yoritish

Jurnalist ishini an'anaviy tushunishdan jurnalistikaning yangi tendentsiyalari va yangi sohalarni ko'rib chiqish o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lgan yangicha hodisalar bilan taqqoslaganda kasbning mohiyatini tushunishga yordam beradi.

4-Bo'lim: Yoritish dizayniga kirish

16-mavzu. Kino ramkasida yorug'lik va rang.

Jamiyatda madaniyatni shakllantiruvchi omillar sohasida televideniening ta'siri hammaga ma'lum. Ushbu jarayonlarni batafsil o'rganish televidenie va televizion kontentning ta'sir kuchini to'liq tushunish imkonini beradi.

17-mavzu. Yorug'lik va soyaning nisbati

O'zbekistonda telejurnalistikaning paydo bo'lish tarixi. Zamonaviy jurnalistika maktablari. Jamoatchilik fikriga ta'sir qilish va did va ijtimoiy-madaniy ta'sirlarni shakllantirish tajribasi.

18-mavzu. Pavilyondagi yoritish turlari

Zamonaviy dunyoda faol rivojlanayotgan internet-jurnalistika odamlarning ongi va kayfiyatiga juda katta ta'sir doirasiga ega. Ushbu faoliyatning javobgarlik darajasi batafsil o'rganilishi kerak.

19-mavzu. Joylarda yoritish turlari

Radiojurnalistika o'ziga xos xususiyat ega bo'lgan faoliyat turidir. Jurnalistika ushbu turini o'rganish radioning insonga ta'sir doirasini, televidenie va boshqa axborot vositalaridan foydalanishga imkon beradi.

20-mavzu. Harakatning joyi, vaqti va o'rnatilishining yorug'lik-tonal xususiyatlari

Zamonaviy dunyoda jurnalistika umumbashariy axloqiy qonunlarga bo'ysunadi, ammo noto'g'ri ma'lumotlar dahshatli oqibatlariga olib keladigan huquqiy sohada ham javobgarlikni o'rganish kerak.

21-mavzu. Yoritish va rang effektini yaratish.

Yoritish va rang effektlarini yaratish Muharrir - efigra uzatilayotgan ma'lumotlar uchun huquqiy va axloqiy javobgarlikka ega bo'lgan mas'ul shaxs.

III. Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar
((Laboratoriya ishlari), (Seminar mashg'ulotlari), (Kurs ishi))

	<p><u><i>o'quv rejada ko'rsatilgan turi (nomi) bo'yicha yoziladi</i></u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Amaliy mashg'ulot uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi: 2. Yorug'likning sifat va miqdoriy xarakteristikalari. 3. Rasmga tushirish paytida yorug'lik. 4. Harakatning joyi, vaqti va o'rnatilishining yorug'lik-tonal xususiyatlari. 5. Sahna yoritish tizimlari 6. Kinematograf yoritgichi 7. Yoritishni boshqarish tizimlariga umumiy nuqtai nazar. 8. Studiyada suratga olishda yagona yorug'lik oqimini yaratish 9. Chiroqni chizish. Xarakterli. 10. Nurni to'ldirish. Xarakterli. 11. Orqa yorug'lik, modellashtirish nuri. Ulardan foydalanish. 12. Orqa fon yorug'ligi, aks ettirish va diqqatga sazovor joylar 13. Rasmga tushirish rejimi. 14. Yomg'irli kunda tortishish xususiyatlari 15. Yoritish va rang effektlarini yaratish <p>IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar</p> <p>Televizor uchun yoritish texnologiyasi. Rasmga tushirish paytida yorug'lik. Sahna yoritish tizimlari. Foto, kino va video uskunalarda yoritishni masofadan boshqarish. Yorug'likni boshqarish tizimlarini ko'rib chiqish. Dimmer birliklari uchun masofadan boshqarish tizimi. Kino yoritgichi "kino-rasm" san'ati sifatida. Pavilyonni suratga olishda yagona yorug'lik oqimini yaratish. Pavilyonda yorug'lik bilan ishlash. Ichki makonda yorug'lik bilan ishlash. Kino ramkasida yorug'lik va rang.</p> <p>Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.</p>
3.	<p>V. Ta'lim natijalari / Kasbiy kompetensiyalari</p> <p>Talaba bilishi kerak:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Keng qamrovli media va ko'ngilochar sohani bilish, kasbiy mahorat va raqamli tajriba, ijodiy va tanqidiy jalb qiluvchi filmlarni mustaqil ravishda tasavvur qilish, ishlab chiqarish va yo'naltirish turli janrlar va platformalarni haqida <i>tasavvurga ega bo'lishi</i>; – Tanqidiy va mustaqil fikrlash bilan birgalikda, har tomonlama tadqiqotlarni o'tkazish, kino nazariyalarini tahlil qilish va bilimlarni kinoshunoslik sohasi rivojlantirishga hissa qo'shish <i>va ulardan foydalana olishi</i>; – G'oyadan ekranga film yaratish bilan bog'liq asosiy jarayonlarni aniqlash, asosiy jihozlardan samarali foydalanish, kompozitsiyaning turli qoidalarini namoyish qilish uchun suratga olish, tahrirlash dasturi yordamida tahrirlash va takomillashtirish <i>ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.</i>
4.	<p>VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar;

	<ul style="list-style-type: none"> •seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); •jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5.	<p>VII. Kreditlarni olish uchun talabalar:</p> <p>Fan bo'yicha berib borilayotgan bilimlarni to'la o'zlashtira olish, fanga oid ko'rsatkichlarni ilmiy tahlil qilishda ijodiy fikrlay olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish, o'rganilayotgan jarayonga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash va ularga to'la baho berish, tahlil natijalari asosida vaziyatga to'g'ri va xolisona baho berish, o'rganilayotgan hodisa va jarayon to'g'risida tasavvurga ega bo'lish, o'rganilayotgan jarayonlarni analitik jadvallar orqali tahlil etish va tegishli qarorlar qabul qilish.</p>
Asosiy adabiyotlar	
6.	<p>1. Mark Korlen., James R. Benya "Lighting design basics". John wiley and Sons, INS., Hoboken Nyu-Jersi ALL rights reserved. 2004. NJ07030</p> <p>2. J. Paul Guyer, P.E., R.A., Fellow ASCE, Fellow AEI "Introduction to interior Lighting design" Continuin Education and Developmend ,INS. 22Stonewal Court NJ 07678.</p>
7.	<p>Mazkur o'quv dasturi universitet Kengashining 2025-yil <u>29 - 04</u> dagi <u>1197/2025</u> -son bayonnomasi bilan tasdiqlangan.</p>
8.	<p>Fan/modul mas'ullar:</p> <p>B.J. Bazarbayev- Muhammad al-Xorazmiy nomidagi TATU, "Televizion va media texnologiyalar" kafedrası v.b professori;</p> <p>N. Yusupova – "Televizion va media texnologiyalari" kafedrası v.b dotsenti Phd doktori.</p>
9.	<p>Taqrizchilar:</p> <p>M. Yusupova – O'zbekiston respublikasi san'at va madaniyat instituti, San'at fanlar doktori, professor;</p> <p>K. Ismoilov - Muhammad al-Xorazmiy nomidagi TATU, "Televizion va media texnologiyalar" kafedrası v.b, Phd doktori.</p>

